

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3

Тема: Робота гуртків

Мета роботи– формування у студентів системи знань та вмінь із організації групової позакласної роботи з біології та здоров'я людини.

Питання для обговорення:

1. Характеристика групової форми позакласної роботи
2. Епізодичні групи
3. Гурток
4. Клуби знавців біології
5. Учнівські наукові товариства

Завдання для виконання

1. Ознайомитися з прикладами позакласної роботи з біології та здоров'я людини у додатках 1 і 2.
2. Дати відповіді на запитання:
  - За яким планом будується навчальна програма гуртків?
  - Яке значення мають теоретичні та практичні частини кожної теми програми?
  - Яку мету несе в собі розділ «Прогнозований результат»?

Завдання для самостійного виконання:

Студент за номером у списку журналу групи виконує одне з наступних завдань за прикладами навчальних програм:

№	Тема	ПІБ
1	Складання плану та змісту роботи на шкільній навчально-дослідній земельній ділянці	Анастасія Гудзенко
2	Планування та зміст роботи гуртка юних друзів природи	Юлія Дем'янчук
3	Проведення фенологічних спостережень за сільськогосподарськими та садовими культурами	Діана Доля
4	Складання плану та змісту роботи гуртка юних фізіологів	Микола Квасов
5	Складання плану та змісту роботи гуртка юних генетиків-селекціонерів	Юлія Клеймюк
6	Планування та зміст роботи гуртка юних екологів	Катерина Ложкіна
7	Планування та зміст роботи гуртка юних зоологів	Діана Маленко
8	Складання плану та змісту роботи гуртка юних цитологів	Ганна Польнік
9	Планування та зміст роботи гуртка юних квітників	Аліна Сердюк

Роботи будуть перевірятися на плагіат і якщо такі будуть виявлені вони не будуть оцінюватися

Навчальна програма з позашкільної освіти
Еколого-натуралістичного напрямку «Основи валеології»

Автори: Луцишин Світлана Михайлівна, Ромашко Раїса Ярославівна – керівники гуртків комунального закладу «Станція юних натуралістів» Рівненської обласної ради.

Посилання: <http://www.rivneosun.com.ua/normativn-dokumenti/programi-gurtk-v/navchalna-programa-osnovi-valeolog-avtor.html>

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Основна мета валеологічної освіти в Україні – збереження і зміцнення здоров'я українського народу шляхом формування валеологічного світогляду, виховання свідомого та дбайливого ставлення до власного здоров'я як головної умови реалізації творчого і фізичного потенціалу особистості.

В основу навчальної програми «Основи валеології» покладено положення компетентісного та діяльнісного підходів, основні вимоги нормативно-правових документів в галузі позашкільної освіти.

Програма орієнтована на вихованців молодшого та середнього шкільного віку, і є професійно орієнтованою. Зміст програми має міждисциплінарний характер і поєднує в собі педагогічний, медико-психологічний, соціальний та методично-фізіологічний компоненти.

Мета: формування базових компетентностей дітей засобами валеологічної освіти.

Основні завдання роботи полягають у формуванні таких компетентностей: пізнавальної, спрямованої на створення системи знань про здоровий спосіб життя, переконання в необхідності його дотримання і розуміння головних проблем, які пов'язані із впровадженням його в життя; практичної, спрямованої на оволодіння вихованцями основними методами діагностики рівня здоров'я і принципами підтримки здорового способу життя; творчої, спрямованої на формування стійкої потреби у самореалізації та духовному самовдосконаленні; розвитку творчих здібностей та умінь, системного та логічного мислення, здатності проявляти творчу ініціативу, а також на здобуття, підвищення й збагачення у вихованців досвіду власної діяльності, здатності генерувати ідеї, висувати гіпотези, розвивати асоціативне мислення, здатності бачити протиріччя та фантазувати, переносити знання та вміння у нові ситуації, формувати незалежність суджень, критичного мислення; комунікативної, спрямованої на досягнення високого рівня освіченості й вихованості, відповідальності й чесності; формування ціннісного ставлення до себе та інших; виховання працелюбства, розвиток уміння самостійного пошуку вирішення проблем, здатності застосовувати у конкретному спілкуванні знання мови, навички роботи у групі та мікрогрупі; соціальної, спрямованої на розвиток у вихованців моральних і духовних якостей особистості, громадської позиції, здатності до самореалізації та самоорганізації; формування доброзичливості, толерантності, професійного самовизначення, громадянської поведінки, патріотизму, мовної культури.

Навчальна програма основного рівня – передбачає один рік навчання: 180 год. на рік/ 5 год. на тиждень. Програма побудована так, що засвоєння набутих знань нерозривно пов'язане з їх подальшим відтворенням у практичній роботі. Протягом навчання

діти знайомляться з сучасними засобами оздоровлення, характерними особливостями кожного з них.

Особлива увага приділяється питанням профілактики порушень постави, розвитку серцево-судинних та інших захворювань; висвітлюються також питання методики організації та проведення оздоровчих тренувань. Основна дидактична мета практичних занять – розширення, поглиблення і деталізація наукових знань, здобутих в процесі навчання в закладах загальної середньої освіти і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу,

прищеплення вмінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення вихованців.

Загальними принципами організації освітнього процесу є: науковість, синтез інтелектуальної і практичної діяльності, індивідуальний підхід, послідовність і поступовість викладення матеріалу.

Форма проведення занять – групова, з урахуванням індивідуальних можливостей і потреб кожної дитини. Кількісний склад навчальної групи 15 вихованців. Навчальний матеріал програми адаптований до занять з вихованцями різного рівня підготовленості.

Основний дидактичний принцип – навчання через наочно-практичну діяльність. В процесі реалізації програми необхідно використовувати наступні методи навчання: пояснювально-ілюстративний, розповідь, робота з ілюстраціями та відеоматеріалами, демонстрація, практичні роботи репродуктивного характеру, методи мотивації і стимулювання, навчального контролю, взаємоконтролю і самоконтролю.

Програма гуртка «Основи валеології» складена на основі навчальних програм:

– «Юні валеологи» (Дейдиш Л.А.), (Міністерство освіти і науки України, Національний еколого – натуралістичний центр Учнівської молоді, Навчальні програми з позашкільної освіти еколого – натуралістичного напрямку: еколого – біологічний (*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (Лист Міністерства освіти і науки України №1/11-6201 від 11. 06. 2018)*);

- Основи здорового способу життя, затвердженої 5.09.2014р. департаментом освіти, науки та молоді Миколаївської облдержадміністрації

Основний рівень, перший рік навчання НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	разом
1.	Вступ	3	2	5
2.	Природні умови здоров'я.	11	27	38
3.	Соціальні умови здоров'я.	8	12	20
4.	Спосіб життя і здоров'я.	16	24	40
5.	Психічний розвиток.	14	21	35
6.	Загальне уявлення про організм людини. Запобігання захворюванням.	16	14	30
7.	Духовний світ людини та її здоров'я	2	5	7
8.	Підсумок	2	3	5
	Разом:	72	108	180

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (5 год.)

Теоретична частина.

Валеологія – наука про здоров'я людини. Мета та завдання валеології. Загадки, приказки та прислів'я про здоров'я. Людина та її здоров'я. Розкриття сутності категорії здоров'я.

Практична частина.

Дидактична гра «Абетка здоров'я». Створення колажу «Довкілля людини»

2. Природні умови здоров'я (38 год.)

Теоретична частина.

Людина і природа. Різноманітність форм взаємодії організму людини з навколишнім середовищем. Гігієнічні аспекти охорони навколишнього середовища. Сонячне світло і тепло. Вплив сонця на організм людини. Повітря. Склад повітря. Властивості повітря. Причини забруднення повітря. Вода - джерело життя. Причини забруднення води. Кругообіг води – основа її збереження. Ґрунт. Причина забруднення ґрунтів. Рослини в житті людини, їх значення для здоров'я. Їстівні та отруйні гриби. Тварини в житті людини. Їх значення для здоров'я.

Практична частина.

Практичні роботи. Ознайомлення з різноманітними рослинами за малюнками, натуральними об'єктами. Ознайомлення з їстівними і отруйними грибами за малюнками. Перша допомога при отруєнні грибами. Складання правил безпечної поведінки в природі.

Екологічна вікторина «Жива і нежива природа». Виготовлення аплікації із паперу «Сонце». Конкурс малюнків: «Наше місто», «Земля – наш спільний дім». Вікторини «В житті рослин», «У світі тварин», «Для кого вода є середовищем життя?»

Експерсія у краєзнавчий музей «Природа рідного краю». Експерсії в природу «Вплив довкілля людини на її здоров'я», «Осінні зміни в природі», «Рослини навколо нас». Експерсія вулицями м. Рівного з метою виявлення джерел забруднення повітря. Експерсія до озера селища Басів Кут «Біорізноманіття берега водойми». Експерсія до Рівненського зоопарку «Дикі та свійські тварини».

3. Соціальні умови здоров'я (20 год.)

Теоретична частина.

Біологічне й соціальне в природі людини. Людина і соціум. Сім'я і здоров'я. Добрі сімейні стосунки, турбота та піклування – основа здоров'я всіх членів родини. Ставлення до старших. Усна народна творчість про сім'ю як найдорожче надбання кожної людини. Взаємини між людьми та їх вплив на здоров'я. Дружба і товаришування. Позитивне і негативний вплив суспільства на людину. Шкідливі та корисні звички. Приклади вірної дружби і взаємодопомоги в народній творчості. Позитивні герої народних казок – працьовиті люди. Значення праці для здоров'я і добробуту людини.

Практична частина.

Догляд за кімнатними рослинами. Малюнок родинного дерева. Виготовлення вітальних листівок рідним та друзям в техніці квілінг, в техніці витинанки. Вікторина «Здоров'я перш за все». Конкурс малюнків «Улюблені герої казок». Екологічна гра «Народні звичаї і традиції рідного краю». Експерсія у краєзнавчий музей «Народні та родинні традиції мого краю».

4. Спосіб життя і здоров'я (40 год.)

Теоретична частина.

Поняття про здоровий спосіб життя. Спосіб життя людини та її здоров'я. Рухова активність і здоров'я. Рух як засіб оздоровлення. Загартування – зміцнення здоров'я. Режим дня і здоров'я. Необхідність чергування праці й відпочинку. Значення праці для добробуту і здоров'я людини. Здорове харчування і здоров'я. Гігієна і режим харчування. Перша страва (супи, борщі тощо) в харчуванні. Овочі у харчуванні. Хліб – усьому голова. Поживна, смачна та корисна друга страва. Фрукти, ягоди, мед – корисний для здоров'я десерт. Шкідливість надмірного споживання солодоців. Молочні продукти в харчуванні дітей. Сон. Гігієна сну. Тютюнокуріння. Його шкідливість для організму людини. Шкідливість алкогольних напоїв для дитячого організму. Наркоманія - страшна біда. Причини і наслідки наркоманії. Основи гігієнічних знань та навичок. Поняття про гігієну, її значення для здоров'я. Гігієнічні аспекти запобігання інфекційним захворюванням. Гігієна житла, громадських приміщень, доквілля. Звички корисні і шкідливі. Небезпека зараження глистами та іншими хворобами. Застосування в побуті рослин із фітонцидними властивостями як антисептиків.

Практична частина.

Практичні роботи. Складання індивідуального режиму дня школяра. Складання правил загартування, їх дотримання у різних умовах. Приготування і дегустація салатів за нескладними рецептами. Приготування десертів за нескладними рецептами. Складання меню із запропонованого переліку страв. Правила сервірування чайного столу.

Вікторини: «Ліки на нашому столі», «Якщо про кашу не забудеш – здоровим будеш». «Інфекційні хвороби і боротьба з ними». Перегляд відеоматеріалів «Складові здорового способу життя». Розучування народних ігор Інтелектуальна гра-вікторина «Крок за кроком до здоров'я». Створення колажу «Вітаміни і їхні джерела». Конкурс малюнків «Ходить Сон коло вікон». Конкурс малюнків – плакатів «Відмовся від шкідливих звичок». Конкурс листівок та плакатів про значення гігієни для здоров'я людини.

Екскурсія до озера селища Басів Кут «Сонце, повітря і вода – цілющі джерела природи». Екскурсія в красзнавчий музей «Хліборобські традиції рідного краю». Екскурсія в природу з метою ознайомлення з фітонцидними рослинами місцевої флори.

5. Психічний розвиток (35 год.)

Теоретична частина.

Поняття про психічний розвиток, психічне здоров'я. Пізнавальні та емоційні психологічні процеси. Пізнавальні психологічні процеси. Відчуття, сприйняття, пам'ять, мова, мислення, увага, уява. Емоційні психологічні процеси (емоції, почуття). Позитивні й негативні емоції: причини і наслідки. Психогігієна. Взаємозв'язок між фізичним і психічним здоров'ям. Що таке стрес? Його вплив на здоров'я людини. Малювання в кругах як метод психологічного розвантаження. Витинанка – один з давніх методів арттерапії. Квілінг – один з методів арттерапії. Українська народна іграшка, історія її створення. Лялькотерапія – один з методів зняття емоційної перенапруги. Пластилінотерапія – один з методів боротьби з психологічною перевтомою. Музикотерапія. Використання звуків, мелодій для відновлення емоційної рівноваги і покращення фізичного стану людини. Тварини – домашні улюбленці. Особливості догляду за ними. Догляд за кімнатними рослинами як спосіб зміцнення психічного здоров'я.

Практична частина.

Практичні роботи: догляд за кімнатними рослинами; ігри та вправи на розвиток уваги і уваги; ігри та вправи на розвиток пам'яті і мислення. Малювання в кругах. Розфарбовування антистресових малюнків. Виготовлення ляльки – мотанки. Виготовлення з паперу лялькового театру. Ліплення з пластиліну казкових героїв. Виготовлення виробів в техніці квілінг. Виготовлення витинанок – прикрас домашнього інтер'єру. Створення колажу «Що викликає у людини позитивні емоції?» Конкурс малюнків, оповідань «Моя улюблена тварина». Прослуховування творів класичної музики.

Екскурсія в природу «Чарівний світ природи лікує душу».

6. Загальне уявлення про організм людини. Запобігання захворюванням. (30 год)

Теоретична частина.

Організм як цілісна система. Поняття про нервову систему. Значення нервової системи для узгодження діяльності всього організму та його взаємозв'язку з навколишнім середовищем. Органи чуттів, їх значення. Запобігання захворюванням. Поняття про ендокринну систему. Покриви тіла, їх значення. Запобігання захворюванням. Будова й функції опорно-рухового апарату. Запобігання захворюванням опорно – рухової системи. Поняття про серцево-судинну систему, її значення. Профілактика серцево-судинних захворювань. Види кровотеч. Поняття про систему органів дихання; її значення. Запобігання захворюванням органів дихання. Поняття про травну систему, її значення. Профілактика захворювань органів травлення. Небезпека зараження глистами та іншими хворобами.

Практична частина.

Ознайомлення з будовою людського організму за таблицями, малюнками. Проведення тесту «Права чи ліва півкуля?» Проведення тестів для перевірки зору. Ознайомлення з лікарськими рослинами, які лікують ендокринні хвороби. Перша допомога при опіках, укусах комарів, бджіл, ос. Ознайомлення з будовою опорно-рухового апарату людини за таблицями. Правила надання першої медичної допомоги при переломах, вивихах, розтягуванні зв'язок . Надання першої допомоги при кровотечах. Ознайомлення з будовою дихальної системи людини за таблицями Ознайомлення з лікарськими рослинами, які використовуються для лікування захворювань органів дихання за і малюнками. Перша допомога при зупинці дихання. Ознайомлення з будовою травної системи людини за таблицями. Перша допомога при харчовому отруєнні.

7. Духовний світ людини та її здоров'я (7 год.)

Теоретична частина.

Валеологічні аспекти духовної культури. Моральні принципи співіснування людей. Добро і зло в казках: народних, Ш.Перро, братів Грімм, Г.-Х.Андерсена

Практична частина.

Вікторина Абетки чарівних слів (перелік найкращих якостей людини)Виставка улюблених книжок.

Екскурсія у фотогалерею.

8. Підсумок (5 год.)

Теоретична частина.

Підведення підсумків роботи гуртка. Завдання на літо.

Практична частина.

Екскурсія в природу. Краса природи чарівна.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- генетичні аспекти здоров'я;
- методи оцінки, принципи формування та сутність поняття фізичного здоров'я;
- народні звичаї та обряди, спрямовані на формування і зміцнення здоров'я;
- поняття «духовного»;
- поняття «критерії здоров'я», «здоровий спосіб життя», «культура здоров'я», «хвороба»;
- поняття адаптації людини до умов навколишнього середовища;
- поняття оздоровчого фізичного навантаження;
- поняття природного і соціального в житті людини;
- поняття прогнозування здоров'я;
- поняття психоемоційного перевантаження та фактори його виникнення;
- поняття стресу;
- поняття та основи раціонального харчування;
- поняття та структуру психічного здоров'я;
- поняття, предмет, об'єкт, завдання валеології як науки;
- психолого-педагогічні і біологічні основи підготовки до батьківства;
- суть поняття, принципи та складники здорового способу життя;
- сучасні демографічні процеси в Україні;
- сучасні напрями валеології;
- українські традиції оздоровлення та гартування;
- українські традиції соціального значення спадковості у формуванні здоров'я людини;
- фізіологічні наслідки шкідливих звичок для організму;
- шляхи формування, збереження і зміцнення здоров'я.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- вправи дихальної розминки;
- дозування оздоровчого тренування;
- методику дослідження стану психічного здоров'я за рівнем тривожності;
- розробляти рекомендації щодо збереження і зміцнення здоров'я;
- складати програми дій щодо вивчення свого родоводу;
- таблиці впливу факторів, що загрожують власному здоров'ю (на основі таблиць проф. М. С. Гончаренко);

Вихованці мають набути досвід:

- визначення рівня підготовленості організму до фізичних навантажень та підрахунок витрати енергії за добу;
- визначення типу денної працездатності людини;
- визначення харчового статусу організму;
- виконання валеологічних вправ;
- оволодіння технікою і методикою прийомів релаксації;
- виконання вправ лікувальної фізкультури для зміцнення здоров'я і профілактики короткозорості та вправ ранкової гігієнічної гімнастики;
- дозування фізичного навантаження в оздоровчому тренуванні;

- проведення заходів з профілактики психоемоційного навантаження;
- самоконтролю за ефективністю дії фізичних вправ на опорно-руховий апарат
- участі в народних звичаях та обрядах, спрямованих на формування і зміцнення здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Бабин І. І., Царенко А. В., Черняк В. М., Яцук Г. Ф. Пізнай себе. Матеріали до курсу «Валеологія». - Тернопіль: ТДПУО, ТОШО, 2002. – 232 с.
- 2.Булич Е. Г., Муравов І. В. Валеологія. Теоретичні основи валеології: Навч. Посіб. – К.: ІЗМН, 1997.
- 3.Булич Е. Г. Муравйова І. В. Валеологія. Теоретичні основи валеології. – К., 1997. – 224 с.
- 4.Географічна енциклопедія України. – К., 1993. – Т.
- 5.Георгієв Ю. Клімат і регіональна еколого-географічна ситуація в Україні // Вісник Національної академії наук України. – 1994. - No 9-10. – С. 48-52.
- 6.Концепція фізичного виховання в системі освіти України // Фізичне виховання в школі. – 1998. – 32. – С.2-8.
- 7.Медико-біологічні основи валеології: Навчальний посібник / За ред. П. Д. Плахтія – Кам'янець-Подільський: Вид. Кам'янець-сучасних інформаційних технологій та візуальних мистецтв, 2003. – 202 с.
- 8.Н. М. Цимбал. Практикум з валеології. Методи зміцнення фізичного здоров'я. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів та вчителів-валеологів загальноосвітніх шкіл. – Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан», 2000 – 168 с.
- 9.Самошкіна К. М. основні напрямки валеології в системі шкільної освіти // Валеологія: методичний бюлетень. - No 10.- Харків, 1995. – С. 5-9.
- 10.Сущенко Л. П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя: Запорізький держуніверситет, 1999. – 308 с.
- 11.Хижняк М., Голучиков М. Здоров'я дітей – критерій екологічної безпеки України // Український світ. – 1994. - No 5 – 12. – С. 33

Завдання на літо.

1. Зібрати гербарій лікарських рослин, які використовуються для лікування хвороб органів дихання.
2. Зібрати гербарій лікарських рослин, які використовуються для лікування хвороб органів травлення.
3. Виконувати вправи ранкової гігієнічної гімнастики.
4. Виконувати вправи для профілактики короткозорості.

Навчальна програма з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку «Юні знавці собак та котів» Початковий рівень 1 рік навчання

Автори:

Єнжесівська Людмила, куратор Благодійної організації «Благодійний фонд «Щаслива лапа»;
Москалик Ельвіна, менеджер проекту «Біоетика» Благодійної організації «Благодійний фонд «Щаслива лапа»;

Спектор Ольга, голова правління Благодійної організації «Благодійний фонд «Щаслива лапа».

Посилання: https://drive.google.com/file/d/11ZirupF5my6UZI98Z0cP_S6zki-i_VhP/view

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Тисячі років тому люди приручили собак та котів з метою захисту житла та збереження запасів їжі від гризунів. Згодом тісна взаємодія з тваринами привела до виникнення емоційної прив'язаності до котів та собак, вони отримали статус «чотирилапих друзів людини» і частково забезпечили задоволення однієї з базових потреб людини – отримання позитивних емоцій.

Сьогодні, в час викликів та трагедій, які переживає наша країна, тварини все частіше є джерелом спокою та комфорту для дітей, дарують їм позитивні емоції, які вкрай необхідні для здорового розвитку психіки та формування особистості молодого покоління. Діти потребують такого контакту, а тому просять дорослих завести домашню тварину, частіше за все обираючи собаку або kota. Також, нерідко відбувається неконтрольована дорослими взаємодія дітей з незнайомими тваринами на вулиці.

Актуальність навчальної програми «Юні знавці собак та котів» пов'язана з недостатньою обізнаністю дітей щодо особливостей взаємодії з домашніми та безпритульними тваринами, сучасними підходами по догляду за домашніми собаками та котами. Негативними наслідками браку таких знань та практичних навичок стають травми, отримані під час взаємодії з домашніми або безпритульними тваринами, зараження небезпечними хворобами, неправильний догляд за домашніми тваринами, і як наслідок – жорстоке ставлення до них.

Створення навчальної програми «Юні знавці собак та котів» обумовлено необхідністю формування у здобувачів освіти основ і навичок безпеки життєдіяльності, базових знань про правила утримання собак та котів, гуманного і відповідального ставлення до них, виховання у дітей потреби піклуватися про тварин. Програма розроблена з урахуванням Всесвітньої декларації прав тварин (англ. *Universal Declaration of Animal Rights*), Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», ратифікованої в Україні Європейської конвенції про захист домашніх тварин, Постанови Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2021 р. № 1164 «Деякі питання щодо небезпечних порід собак» та Методичних рекомендацій щодо змісту та оформлення навчальних програм з позашкільної освіти.

Реалізація програми сприятиме більш глибокому вивченню питань, пов'язаних з сучасними підходами догляду за тваринами-компаньйонами (собаками та котами), безпечної поведінки при зустрічі з безпритульними тваринами, гуманними шляхами розв'язання проблеми безпритульних тварин, сформує уявлення про культуру благодійності, а також залучить дітей до практичної допомоги тваринам в притулках.

Навчальна програма «Юні знавці собак та котів» реалізується у творчому об'єднанні (гуртку, студії, клубі тощо) еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти та спрямована на вихованців віком 10-14 років.

Метою програми є формування екологічної компетентності у здобувачів

позашкільної освіти, культури поводження з котами та собаками у процесі ознайомлення з основами фелінології та кінології, з нормами чинного законодавства у галузі захисту тварин, виховання дбайливого ставлення до домашніх тварин засобами волонтерської діяльності.

Основні завдання навчальної програми полягають у формуванні таких компетентностей:

- *пізнавальної*, яка орієнтована на поглиблення знань здобувачів освіти про собак та котів та сучасні правила догляду за ними; ознайомлення з причинами появи безпритульних тварин, гуманними методами вирішення проблеми безпритульних собак та котів, а також причинами жорстокого ставлення до тварин та правовими наслідками такої поведінки; надання спеціальних знань про сучасні методи ідентифікації тварин; збагачення словникового запасу поняттями «кінолог», «волонтер», «догхантер», «ветеринар», «адресник», «мікрочип»; поглиблення знань про притулки для тварин як тимчасові місця утримання собак та котів;
- *практичної*, яка забезпечує розвиток умінь та навичок пошуку загублених собак і котів та безпечної поведінки при зустрічі з тваринами; волонтерства, як практичної допомоги тваринам у притулках;
- *творчої*, яка передбачає набуття досвіду розв'язання творчих завдань, здатності проявляти творчу ініціативу у питаннях допомоги тваринам;
- *соціальної*, яка передбачає визнання здобувачами освіти цінності кожної тварини незалежно від породи, віку, статусу та особливостей здоров'я; привернення уваги до благодійності; формування дбайливого ставлення до тварин та потреби піклуватися про них; розвиток позитивних якостей особистості: емпатії, відповідальності, доброти.

Навчальна програма передбачає один рік навчання за початковим рівнем: 144 год. на рік, 4 год. на тиждень.

Зміст програми реалізується за допомогою сучасних педагогічних технологій та методики передачі знань від педагога до вихованця. Важливим аспектом досягнення мети програми є використання міжпредметних зв'язків, а саме, з нормами сучасної української мови, міжнародного і українського права у галузі захисту тварин. Для досягнення навчальних цілей доречно використовувати в організації освітнього процесу бесіди, розповіді, пояснення, приклади, переконання, активні та інтерактивні вправи, ігри, дебати, практичні і творчі завдання, моделювання процесів, екскурсії тощо. Доцільно також використовувати мультимедійне обладнання для перегляду презентацій, пізнавальних відео, ілюстрацій.

Формами контролю за результативністю навчання є підсумкові заняття, опитування, захист творчої роботи, участь у конкурсах, конференціях, зльотах, виставках, змаганнях, захист проєкту або формування портфолію. Також для підтримки у здобувачів освіти інтересу та мотивації до ефективної пізнавальної діяльності педагог використовує вербальне оцінювальне судження, формулювання якого враховує здобуті досягнення з очікуваними результатами здобувачів освіти.

Навчання за програмою не потребує спеціальної підготовки та знань. Навчальний матеріал програми адаптований до занять з вихованцями різного рівня підготовленості.

Програма є орієнтовною. За необхідності керівник гуртка може внести до програми зміни, які не повинні впливати на загальний зміст навчальної програми та кількість навчальних годин. Незмінними мають залишатися мета, завдання і прогнозований результат освітньої діяльності.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	2	4
2.	Унікальні факти про собак та котів	2	2	4
3.	Породи собак та котів. Безпородні тварини	4	2	6
4.	Взаємодопомога людей та тварин	2		2
5.	Особливості комунікації тварин між собою та з людиною	2	4	6
6.	Вибір улюбленця та підготовка до появи домашнього собаки або кота	3	3	6
7.	Правила догляду за домашніми тваринами	3	3	6
8.	Здоров'я собак та котів	4	10	14
9.	Правила вихову собак	2	2	4
10.	Дресирування собак	3	5	8
11.	Сучасні методи ідентифікації тварин	2	2	4
12.	Якщо тварина загубилась	4	2	6
13.	Безпритульні тварини	4	2	6
14.	Причини та наслідки жорстокого ставлення до тварин. Тварини і Закон	3	3	6
15.	Гуманні методи вирішення проблеми безпритульних тварин	5	7	12
16.	Тварини-інваліди в притулках України	2		2
17.	Благодійність і тварини	3	3	6
18.	Волонтерство, його види та значення	3	17	20
19.	Волонтерство у притулку	2	16	18
20.	Підсумок		4	4
Разом		55	89	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (4 год.).

Теоретична частина. Історія дружби людини та тварин, одомашнення собак та котів.

Термін: тварини-компаньйони. Основи біоетики: поняття про біоетику, принципи етичного ставлення до тварин. Благополуччя тварин: походження терміну та його використання. Історичні аспекти благополуччя тварин. Принципи благополуччя тварин, які визначені в Кодексі наземних тварин. Міжнародний фонд благополуччя тварин. Громадські організації України, що займаються захистом тварин.

Практична частина. Розповідь здобувачів освіти про їхніх домашніх тварин або про тварину їхньої мрії.

2. Унікальні факти про собак та котів (4 год.).

Теоретична частина. Загальна будова тіла собак та котів. Як собаки та коти бачать світ (кольори, чіткість, діапазон). Особливості слуху тварин. Унікальність нюху тварин. Смакові рецептори котів та собак. Терморегуляція за допомогою шерсті. Унікальність відбитків носів. Природа муркотіння котів.

Практична частина. Пошук та презентація цікавих фактів про собак та котів.

3. Породи собак та котів. Безпородні тварини (6 год.).

Теоретична частина. Породи та породні групи собак. Призначення порід собак. Породи собак, що вважаються небезпечними в Україні (Постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2021 р. № 1164 «Деякі питання щодо небезпечних порід собак»). Породи котів: довгошерсті, та короткошерсті, «група рекс і сфінксів», «Сіаморієнтальна група». Мода на породи тварин: причини та наслідки. Цікаві породи котів (менкс, сфінкс, манчкін, мейн-кун та ін.) та собак (басенджі, ірландський хорт, чау-чау, командор та ін.). Безпородні тварини: переваги та особливості.

Практична частина. Обговорення «Потенційно небезпечні породи собак – джерело підвищеної небезпеки. Особливості порід: бути готовим до викликів». Правила поведінки при зустрічі з небезпечними породами собак на вулиці (домашніми та безпритульними).

4. Взаємодопомога людей та тварин (2 год.).

Теоретична частина. Неймовірні історії взаємодопомоги людей та тварин. Собаки на службі: ДСНС (порятунок під завалами, на воді, в горах, в лісі тощо), поліція, військові, прикордонна служба. Тварини-помічники: собаки-поводирі, собаки-пастухи, їздові собаки. Тварини та військові: дружба та взаємодопомога. Фелінотерапія та каністерапія.

5. Особливості комунікації тварин між собою та з людиною (6 год.).

Теоретична частина. Поняття про етологію тварин. Мова тіла собак. Мова тіла котів. Правила безпечного спілкування людини з собакою та котом. Причини агресивної поведінки тварин. Професія «зоопсихолог». Що робити, якщо вкусила тварина.

Практична частина. Перегляд фото та відео з різними проявами емоцій собак та котів, аналіз та тлумачення «мови» тіла тварин. Практикум «Перша допомога при укусі собаки».

6. Вибір улюбленця та підготовка до появи домашнього собаки або kota (6 год.).

Теоретична частина. Як обрати домашнього улюбленця. Правила утримання собак та котів в квартирі та у приватному будинку (Стаття 9 та Стаття 22 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження»). Підготовка місця тварини вдома. Обов'язкові речі для догляду за тваринами.

Практична частина. Екскурсія до зоомагазину або гра «Зоомагазин».

7. Правила догляду за домашніми тваринами (6 год.).

Теоретична частина. Годування тварин кормом: поживні речовини, необхідні для організму тварин, клас кормів та їх склад. Годування тварин натуральною їжею: їстівна та неїстівна їжа для собак та котів, небезпечні продукти «зі столу» для тварин, міфи про «улюблену» їжу тварин – молоко, сосиски, кістки тощо. Догляд за шерстю та кігтями. Догляд за вухами, очима та зубами.

Практична частина. Гра «Таємна скринька». Аналіз та обговорення складу різних класів кормів для тварин.

8. Здоров'я собак та котів (14 год.).

Теоретична частина. Правила особистої гігієни при роботі з тваринами. Засоби запобігання розповсюдженню інфекційних захворювань. Показники здоров'я собак та котів: температура тіла, ніс, очі, шерсть, зуби та шкіра, поведінка. Обробка від бліх, гельмінтів та кліщів. Професія ветеринар. Профілактичний огляд у ветеринара та профілактичне щеплення собак та котів. Небезпечні хвороби (ентерит, сказ, чумка, лишай та ін.). Стерилізація тварин.

Практична частина. Професіографічна екскурсія до ветеринарної клініки або зустріч з ветеринарним лікарем. Перегляд та обговорення відеоматеріалу

«Стерилізація kota або собаки». Створення та розміщення у громадському місці плакату «Міфи про стерилізацію тварин». Інтерактивна вікторина «Ветеринар».

9. Правила вихову собак (4 год.).

Теоретична частина. Фізіологічна та психологічна потреба тварин у русі. Правила вихову домашніх тварин: місце вихову; супровід домашніх тварин особою, яка досягла 14-річного віку; використання повідка, нашійника та намордника; прибирання за собакою тощо. Небезпека отруєння під час вихову. Небезпека очікування собакою господаря біля магазину та самовихову тварин.

Практична частина. Створення та розміщення плакату «Правила вихову собак».

10. Дресирування собак (8 год.).

Теоретична частина. Професія кінолог. Основні команди, які має знати собака. Взаємовідносини дресирувальника і собаки. Правила дресирування собак. Помилки при дресируванні собак.

Практична частина. Професіографічна екскурсія до кінологічного центру або зустріч з кінологом. Перегляд відеоматеріалу «Зустріч з кінологом».

11. Сучасні методи ідентифікації тварин (4 год.).

Теоретична частина. Мікрочип. Адресник. QR-паспорт або жетон з QR- кодом. Кліпса. Клеймо. Відбиток носа (програма NOSEiD). Нашійник та брелок з GPS-трекером.

Практична частина. Пошук та презентація історій про неймовірні повернення тварин додому завдяки мікрочипу, адреснику та інші.

12. Якщо тварина загубилась (6 год.).

Теоретична частина. Чому губляться домашні тварини. Як поведуться загублені коти та собаки. Пошук улюбленця: перевірка домашньої та прилеглої території, складання та розклеювання оголошень, публікації в соціальних мережах та на спеціалізованих сайтах, звернення до найближчих ветлікарень та притулків. Обережно шахраї. Щасливі історії повернення тварин додому.

Практична частина. Створення оголошення про загублену тварину. Гра «Повернення додому». Безпритульні тварини (6 год.).

Теоретична частина. Поняття «безпритульні тварини» (Стаття 1. Закону України "Про захист тварин від жорстокого поводження" та Європейська конвенція про захист домашніх тварин). Причини появи безпритульних тварин: викидання домашніх тварин на вулицю, загублені собаки та коти, розмноження безпритульних тварин, викидання на вулицю непотрібних цуценят та кошенят, народжених домашньою твариною. Коти й собаки як частина екосистеми міста. Зграї безпритульних собак (причини утворення, захист території, правила поведінки при зустрічі). Правила поведінки при зустрічі з поодинокими тваринами на вулиці (домашніми та безпритульними). Правила підгодовування безпритульних тварин. Як поводитись, якщо невідома собака або зграя собак проявляють агресію.

Практична частина. Розроблення проєкту із попередження жорстокого поводження з тваринами. Виготовлення поїлок для безпритульних тварин.

13. Причини та наслідки жорстокого ставлення до тварин. Тварини і Закон (6 год.).

Теоретична частина. Визначення «жорстоке поводження з тваринами» (Стаття 1.

Закону України "Про захист тварин від жорстокого поводження"). Причини жорстокого ставлення людей до тварин. Використання тварин з метою заробітку: жебракування, фотографування з тваринами, знімання блогерського контенту із псевдопорятунку тварин, пересувні цирку тощо. Хто такі «догхантери». Покарання за жорстоке ставлення до тварин в різних країнах світу та в Україні (Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» та Стаття 299 Кримінального кодексу України).

Практична частина. Рольова гра «Судове засідання про жорстоке ставлення до тварин»: «Утримання собаки на ціпку довжиною 1 м»,

«Дресирування тварин із завданням фізичного болю», «Жебракування з тваринами», «Залишення тварини у машині із зачиненими вікнами, без води та кондиціонеру на 20 хвилин при температурі 35° С ». Гуманні методи вирішення проблеми безпритульних тварин (12 год.).

Теоретична частина. Стерилізація безпритульних та домашніх тварин, які не становлять плеїнної цінності. Принцип роботи стерилізаційних центрів (відлов, стерилізація, повернення на звичну територію проживання). Дієві закони. Освітні програми. Чипування та реєстрація домашніх тварин. Використання засобів ідентифікації тварин як ефективний спосіб повернення тварин додому. Притулки як місце тимчасового перебування тварин: форми власності (державна та приватна), умови утримання тварин, адопція. Нідерланди – перша країна без безпритульних тварин.

Практична частина. Перегляд онлайн трансляцій з притулків, аналіз побаченого. Пошук інформації про діючі притулки для тварин в Україні. Презентація притулку свого регіону: назва, форма власності, кількість тварин, умови утримання, потреби притулку тощо. Пошук та презентація програм безкоштовної стерилізації безпритульних тварин в регіоні.

14. Тварини-інваліди в притулках України (2 год.).

Теоретична частина. Життя та лікування тварин-інвалідів в притулках. Протезування тварин. Адопція собак та котів з вадами в Україні та за кордоном. Щасливі історії «усиновлення» тварин-інвалідів.

15. Благодійність і тварини (6 год.).

Теоретична частина. Благодійність відомих українських та закордонних особистостей. Культура благодійності: актуальність потреб, офіційність, звітність, прозорість. Обережно шахраї. Необхідність та значення регулярної підтримки благодійних організацій.

Практична частина. Вивчення та аналіз діяльності українських та закордонних благодійних фондів: збір допомоги, цільові витрати, звітність, прозорість.

16. Волонтерство, його види та значення (20 год.).

Теоретична частина. Що таке «волонтерство», як стати волонтером. Особливості порятунку тварин під час війни. Як кожен може допомогти тваринам, які не мають господарів: розповсюдження інформації про тварин з притулків; створення інформаційних плакатів та публікацій; допомога у притулках; виготовлення лежаків, іграшок та кігтеточок; проведення благодійних ярмарок; організація збору допомоги для тварин в притулках. Значення регулярної волонтерської допомоги.

Практична частина. Виготовлення лежаків та кігтеточок з вживаних матеріалів для тварин з притулків. Проведення благодійного ярмарку. Створення оголошень про собак та котів, які шукають нових господарів та розповсюдження інформації (пости та сторіз в соціальних мережах, розклеювання оголошень).

17. Волонтерство у притулку (18 год.).

Теоретична частина. Правила безпеки вихованців різного віку при відвідуванні притулку для тварин. Заборона на комунікацію з потенційно небезпечними породами собак та собаками, що визнані небезпечними.

Практична частина. Відвідування притулку. Комунікація з тваринами, з якими проведені відповідні профілактичні та протиепізотичні заходи: ігри з котами, фотографування тварин та збір інформації про них з метою подальшого піару. Проект: Оцінка благополуччя котів у притулку відповідно до Концепції П'яти свобод.

18. Підсумок (4 год.).

Практична частина. Підведення підсумків у форматі обговорення, обміну враженнями. Проходження квесту та тематичних ігор.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати та розуміти:

- історію та значення взаємодії та дружби між собаками, котами і людьми;
- поділ тварин на породи, особливості окремих порід та безпородних тварин;
- «мову» тіла тварин та особливості взаємодії з домашніми та безпритульними тваринами;
- правила догляду за тваринами вдома;
- правила вихову та пошуку загублених собак та котів; що коти й собаки – частина екосистеми міста;
- терміни: кінологія та фелінологія;
- термін: етологія;
- термін: благополуччя тварин;
- термін: тварини-компаньйони;
- термін: догхантер;
- термін: адопція;
- загальні характеристики професій: кінолог, зоопсихолог, ветеринарний лікар, волонтер, благодійник;
- загальні показники здоров'я собак та котів;
- небезпечні хвороби котів і собак, їх головні симптоми, наслідки та можливість зараження людиною;
- правила особистої гігієни при роботі з тваринами;
- поняття: «феліноterapia», «каністерапія», «мікрочип», «стерилізація», «волонтерство», «кліпса», «QR-паспорт», «адопція»;
- значення стерилізації тварин;
- основи дресирування собак;
- сучасні методи ідентифікації тварин;
- алгоритм пошуку загублених тварин;
- причини появи безпритульних тварин та гуманні методи вирішення проблеми;
- значення притулків для тварин як місць тимчасового утримання тварин;
- законодавство України з питань догляду та розмноження собак та котів, а також покарання за жорстоке ставлення до них;
- шляхи допомоги тваринам, які не мають господарів;
- особливості культури благодійності.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- правильно доглядати за домашніми собаками та котами;
- здійснювати правильну послідовність дій з метою пошуку загубленої тварини;
- відрізняти домашню та безпритульну тварину;
- обирати правильну поведінку при агресивній поведінці тварини;

- виконати правильну послідовність дій при укусі тварини;
- визначати можливі методи розв'язання проблеми безпритульних тварин;
- помічати помилки у догляді за тваринами, порушення правил вихову собак, а також жорстоке ставлення до тварин;
- шляхи запобігання розповсюдженню інфекційних захворювань домашніх тварин.
У вихованців мають сформуватися компетентності:
- підбору необхідних речей для догляду за собаками та котами;
- створення оголошень про загублену тварину;
- вивчення та аналізу діяльності благодійних фондів та організацій;
- виготовлення лежаків, іграшок та кігтеточок для тварин;
- надання допомоги у пошуку нових господарів для тварин з притулків.

Список джерел

1. Біологія собаки. Навчальний посібник / О. В. Іванова, М. І. Гиль / під ред. О. Л. Трофименка. Миколаїв, 2010.с. 351.
2. Борейко В. Є. Екологічна етика та гуманне ставлення до тварин і рослин: [методичний посібник для вчителів] / В. Є. Борейко, Н. А. Пустовіт. — К. : Київський еколого-культурний центр, Асоціація зоозахисних організацій України, 2011. — 80 с.
3. Відеопроект «Відповідальний господар» (цікаві та повчальні відео для школярів). URL: <https://happyraw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28068> (дата звернення: 18.07.2023).
4. Гуманне та відповідальне ставлення до тварин: методичний посібник / О. М. Спектор, Л. М. Єнжєєвська, Е. А. Москалик, А. О. Хайленко. - К. : ТОВ «ЦП «Компринт», 2018. - 88 с .
5. Європейська конвенція про захист домашніх тварин від 13 лютого 1987 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/jsszq>
6. Кінологія: посібник / за заг. ред. д.п.н., професора В.В. Вербицького. – К.: НЕНЦ, 2017. – 383 с.
7. Найкращі розробки Уроків доброти від талановитих українських педагогів. URL: <https://happyraw.ua/index.php/ua/bioethics/teaching-materials/one/28054> (дата звернення: 18.07.2023).
8. План-конспект уроку з фінансової грамотності та культури благодійності "Добро переможе" з циклу "Уроки щедрості": Електронне навчальне видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surl.li/jstga>
9. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України № 3447-15-IV від 21.02.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tinyurl.com/4hr7tkkf>
10. Стрельник В. В., Чурилова Т. М. Правове регулювання поводження з безпритульними тваринами в Україні. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph. Riga : Izdevniecība "Baltija Publishing", 2020. P. 2. P.1093-1107.
11. Формування гуманного ставлення дітей до домашніх тварин в освітньому процесі навчального закладу [Електронний ресурс] / І. І. Парфанович, А. Я. Парфанович // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. - 2021. - Вип. 95. - С. 62-69. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2021_95_11

КОРИСНІ ЛІНКИ

1. Відеоматеріал «Стерилізація котика або песика» [Електронний ресурс]. – Режим

- доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=5ioQ6inhMe8>
2. Відеоматеріал «Зустріч з кінологом» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://happyraw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28064>
  3. Гра «Повернення додому» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://happyraw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28056>
  4. Гра «Таємна скринька» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://happyraw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28051>
  5. Вікторина «Ветеринар» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://happyraw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28049>
  1. Конспекти розважально-виховних заходів [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://happyraw.ua/ua/bioethics/teaching-materials/one/28052>